

Možnosti poznání velkomoravských vlivů na počátky státu Přemyslovců (Na základě archeologických výzkumů na Pražském hradě a v Uherském Hradišti)

oponentský posudek disertační práce

Předložená disertační práce má dva svazky: první obsahuje vlastní text práce (včetně soupisu pramenů a literatury), druhý přináší na 163 stranách plánovou a kresebnou dokumentaci terénních situací i archeologických nálezů.

Po stručném úvodu, ve kterém autorka vysvětluje, proč si zvolila právě takto koncipované téma práce (jako archeoložka působila ve Slovákém muzeu v Uherském Hradišti, kde vedla či spolupracovala na vedení několika výzkumů, teprve později pak přešla do Archeologického ústavu v Praze, kde se jako členka středověkého oddělení podílela na záchranných výzkumech na Pražském hradě), v kapitole I vymezuje východiska, cíle a metody práce. Vybrala si po čtyřech rozsahem ovšem dosti rozdílných výzkumech v areálu Pražského hradu a v Uherském Hradišti, které odkryly situace z 9. století, ty se rozhodla zpracovat a se zapojením dalších dostupných informací z výzkumů ve staroměstsko-uherskohradištské a pražské sídelní aglomeraci pak porovnat obraz osídlení z 9. a počátku 10. století v obou lokalitách. Za důležitou a užitečnou pokládám druhou část této kapitoly (I.2), v níž autorka vysvětluje používané pojmy.

V kapitole II je stručně shrnuta problematika polohy a přírodního prostředí obou sídelních aglomerací. Závěr není nijak překvapivý, prostředí Dolnomoravského úvalu a Pražské kotliny byla značně odlišná, snad jediným společným jmenovatelem byla poloha na významných vodních tocích v místech, která byla významnými komunikačními uzly.

Stručná je též kapitola III, popisující historii dosavadního výzkumu obou sídelních aglomerací (tu pražskou ovšem redukuje v podstatě na prostor Pražského hradu, Hradčan a Malé Strany).

V kapitole IV autorka do chronologické tabulky pro Čechy a Moravu srovnala zmínky písemných pramenů. Zestručnění informací je občas až na hranici srozumitelnosti, rozhodně pak neměly být opomenuty důležité zmínky z konce 8. století, tj. pro rok 791 tažení Karla Velikého proti Avarům a pro rok 796 synod na březích Dunaje, kde byla za účasti akvilejského patriarchy a solnohradského arcibiskupa dohodnuta misijní činnost mezi Avary (a bezpochyby i s nimi sousedícími Slovy). Stejně tak chybí údaje o tom, že syn Ludvíka Pobožného Ludvík Němec byl již v roce 817 uveden jako vládce *Baioariam et Carentanos et Boheimos et Avaros atque Sclavos*, resp. o pokřtění Moravanů pasovským biskupem Reginhardem k roku 831 (byť se jedná o pozdní pasovskou tradici), chybí údaje o Mojžírovi a Pribinovi (Morava přece sahala na přelomu 8.-9. století až k Váhu a během agónie avarského kaganátu došlo k dalšímu rozšíření území, na kterém vzniklo údělné knížectví s centrem v Nitře).

Není pravda, že nevíme nic o vnitřním uspořádání moravské společnosti (s.20) – srovnej Havlík 1985 a zejména Třeštík 2001, a také, že Čechy v roce 895 v Řezně zastupovala jen dvě knížata (opět s.20), když autorka sama na s.19 cituje správně, že tam byla přítomna knížata Čechů, z nichž nejpřednější byli Spytihněv a *Witizla* (Ján Steinhübel zjevně oprávněně soudí, že se jednalo o bratry Spytihněva a Vratislava, kteří, stejně jako již jejich otec Bořivoj, měli mezi ostatními českými knížaty výsadní postavení). Steinhübelovy práce (zejména jeho poslední monografie *Kapitoly z nejstarších českých dejin*, Kraków 2011) ostatně chybí i v seznamu literatury.

Těžiště práce představuje rozsahem nepochybně kapitola V. Autorka nejprve ve čtyřech podkapitolách stručně představuje čtyři výzkumy na Pražském hradě, z nichž tři vedl Jan Frolík a čtvrtý ona sama. Tyto výzkumy přinesly dílčí poznatky k opevnění Pražského hradu ve druhé polovině 9. století, pouze v případě výzkumu v prostoru tzv. Lakovny též k sídelní situaci při vnitřním obvodu opevnění (starší srubový objekt s dřevěnou podlahou). Autorčiny popisy představují fakticky nálezové zprávy k těmto jednotlivým výzkumům, zakončené stručným

interpretačním shrnutím.

Obdobně autorka zpracovala také čtyři výzkumy v areálu historického jádra města Uherské Hradiště, z nichž opět jeden sama vedla, na druhém se významně podílela, další dva pak zpracovala po jiných vedoucích výzkumů (Geisler - Vitula z ÚAPP Brno) opět formou nálezových zpráv. Uherskohradištské výzkumy ovšem přinesly odkryvy sídlištních situací, které jsou svou povahou těžko srovnatelné s výzkumy na Pražském hradě, jež se věnovaly problematice fortifikací. V tom spočívá dle mého názoru největší problém celé koncepce práce, přímé srovnání s výsledky čtyř výzkumů na Pražském hradě není dost dobře možné.

V kapitole VI se proto autorka musí při komparaci spoléhat na již víceméně známé poznatky z řady dalších výzkumů a sama tak, s výjimkou podkapitoly VI.1, věnované opevnění pražské sídelní aglomerace (opět ovšem jen v rozsahu omezeném na vltavskou levobřežní část), mnoho nového nepřináší. To se vztahuje na podkapitoly VI.2 věnovanou osídlení (očekával bych na tomto místě alespoň mapku s vyznačením všech dosud zjištěných osídlených poloh na Pražském hradě a v jeho zázemí za Jelením příkopem, na Hradčanech a na Malé Straně), stejně jako na podkapitoly VI.3 k pohřbívání. U kapitoly VI.4, věnované problematice pražské keramiky sledovaného období, popisuje autorka dvě rozdílné typologické sekvence, vypracované Janem Frolíkem a Ivanou Boháčovou, přičemž konstatuje, že se jedná do značné míry o tzv. osobní chronologie, vzniklé na základě dlouholeté badatelské zkušenosti, ale těžko sdělitelné jinak, než přímým kontaktem s nálezy.

Z rozdílných individuálních odhadů, pokud jde o chronologické zařazení jednotlivých keramických typů, vyplývá také nedostatečná určitost datování. To se může opírat pouze o dosud nepřilíš početná dendrochronologická data.

Obdobným způsobem autorka vyhodnocuje v kapitole VII také výsledky výzkumů ve staroměstsko-uherskohradištské aglomeraci. Velkou pozornost soustředila na podkapitoly VII.1, věnovanou opevnění. Protože výzkumy na území Uherského Hradiště ovšem v tomto směru fakticky žádné poznatky nepřinesly, musí se opírat o dosavadní výsledky výzkumů pravobřežní části aglomerace ve Starém Městě, resp. v uherskohradištské části Rybárny. K této i dalším podkapitolám hodnocení citelně postrádám kartografické vyjádření, které sotva může nahradit drobný plán z práce Snášila – Kruti – Stloukala z roku 1993.

Povšechné je také zhodnocení pohřbívání v podkapitole VII.3. Podkapitola VII.4 se zabývá keramikou, autorka se zde pokouší sladit svou typologii s typologií L. Galušky. Na samostatnou chronologickou podkapitoly autorka v tomto případě rezignovala.

Poté už následuje v kapitole VIII jen stručný závěr, v němž je provedena povšechná komparace výsledků poznání staroměstsko-uherskohradištské a pražské aglomerace. O titulem práce slibovaných možnostech poznání velkomoravských vlivů na počátky státu Přemyslovců se ovšem nedozvídáme prakticky nic nového.

Pokud jde o formální stránku práce, měla být patrně důslednější korektura textu. Takto se na s.11 či s.15 setkáváme s větami, které nedávají smysl. Za největší nedostatek ovšem pokládám absenci kvalitní kartografické dokumentace.

Drahomíra Frolíková-Kaliszová v této práci nepochybně prokázala solidní znalosti v oblasti archeologické exkavace a přínosem je jistě také samotné zpracování několika výzkumů. Do jaké míry jsou tím splněny nároky, kladené na práci disertační, musí posoudit komise pro obhajoby.

Chabařovice 20. srpna 2011

doc. PhDr. Tomáš Velímský, CSc.